

BALLADINA (iš sosto)

Nuo ko man pradėti?

KANCLERIS

Stropi teisdarystė

Dėl krašto gerovės iš seno nustatė,
Kad naujas karalius, kol užstalen sės jis,
Kol leis pasilsėt jis savajai galvai,
Kurį jam per dieną nuspaudžia vainikas,
Pirmiausia užimtų teisėjo sėdyne
Ir baudžiamus gimčius teisėtai išspręstų.

BALLADINA

Lai taip čia įvyksta, kaip įsiška teisė
Įsako!

(*Kostrinas ima svirduliuoti ir krinta.*)

PIRMAS DIDIKAS

Alk, vadas išblyško ir krito!

BALLADINA (eidama prie nuolpu-

sio *Kostrino*)

Ak, kas atsitiko? Tau silpna?

KOSTRINAS

Aš mirštu! ..

BALLADINA

Ak, vade! Brangusis! ..

KOSTRINAS

Šalin su nuodais tu!

Šalin ją iš sosto! Aš pirmas kapuosna

Duris atdarau čia šimtams nelaimingų,
Kuriems viešpataus ji, beširdė...

BALLADINA

Jis (kliedi)...

Greičiau jį išneškit!.. Jis baigia jau stingti...
Lai jį kas išgydo!.. Už tai jam aš pusę
Valstybės tuojau atiduosiu...

GYDYTOJAS

Jau mirė.

(*Kostrino lavoną išneša. Gydytojas irgi išeina.*)

KANCLERIS

Valdovė be galo prisiėgta nelaimės.
Tu kęski ją kantriai! Bežengiant karaliaus
Tau sostan auksinin Aukščiausias parodė,
Kad slanko mirties čia vaiduoklis bailsusis
Ir laukia jis mūsų.

BALLADINA (į šatį)

Kas buvo, kapuose
Jau tūno... Tik aš paslapties tos valdovė.

(*Balsiai.*)

Paliepkit atkaustyti pančius nelaisviamis,
Stalus sustatykit turgavietės aikštėj
Ir duokit kasdieną varguomenei maistą!

KANCLERIS

Garbė tau ir ačiū, valdove!

BALLADINA

Garbė man

Nerūpi. Aš teisinčią minią didybe
Prašoksiu, ką būčiau senai jau padarius,
Jei žvaigždės būt lėmę. Gyvenimą mano
Nelengvą pusiau padalino vainikas.
Kas buvo, nuslinko, lyg tartum, nuo plieno,
Kuriam gyvatė nuseilino viena
Jo pusę — ir obuolio pusė, supuvus,
Nuodinga, nuriėdo. Anksčiau nepažinot
Manęs jūs, tat niekas lai tirti nebando,
Iš kur jų valdovė! Žinokit, ką girdit,
O kita tik kunigui aš išpažinsiu.
Bet ne! Dar ne viskas! Man Kirkoro kūną
Suraskit gausiųjų lavonų viešnagėj!
Jūs tajin kalnelin, kuriame beliko
Beržų apkapotų tik liemens baltieji,
Nuneškite neštuvus, šilku padabintus,
Ant jų man parneškite Kirkoro kūną
Negyva! Lai žmonės, šimtais susiėję,
Raudot nepaliaujia prie tojo, kurs krito
Kaip priešas, o buvo jūs vyras manasis...
Aš tiesą sakau jums: našlė ašaj grovo.
Bet miniai draudžiu aš plepėt, kas nereikia!
Ką aš, karalienė, turėjau prabilt jums,
Girdėjot, o kita aš-kunigui tarsiu.
Na, kancleri, vesk nusikaltėlius salėn!
Aš pirmą dar kartą teisiu tribunole.
Jei aš neteisingą sprendimą pateksiu,
Lai tuoj sukirmnytu, liepsnoj suliepsnoju!..

Manęs nepapirks nei gerumas, nei baimė!...
Nei žmonės, nei velnias akių neuždums man!...
Aš sau tik prisiekiu prieš Dieva, kad būsiu
Teisinga...

KANCLERIS

Ei, antstoli!

ANTSTOLIS

Teismas pradėtas!

KANCLERIS

Štai istatų knygos, štai gerasai Kristus,
Ant sausojo medžio žmonių nukryžiuotas.
Prisieki ta knyga ir kryžium!

ANTSTOLIS

Skundikas!

(*Pilies gydytojas atsisoja.*)

KANCLERIS

Kas būsi?

GYDYTOJAS

Aš gydytojas.

KANCLERIS

Kuo gi tu skundies?

GYDYTOJAS

Nunuodijo žmogų.

KANCLERIS

Kokį gi?

GYDYTOJAS

Gi vada,

Tas Kostrinas vadas, galingoji ponja,
Nunuodytas mirė. Tas didis kariūnas
Pražuvo baisiaisiais nuodais papenėtas.
Jo visąjį kūną dėmėm geležinėm
Baisiausiai išbėrė. Nuodai jį pakirto.

KANCLERIS

O kas tai padarė?

GYDYTOJAS

Lai teismas suranda.

BALLADINA

Nėra kaltininko? Tai reik atidėti
Tą bylą. Lai turi jis laiko gailėtis.

KANCLERIS

Bet papročiai liepia, šviesi karaliene,
Nuteist ir nežinomą mums kaltininką
Ir kardą pakeltą laikyt ant slapuko
Žudiko galvos, kolei bus jis sugautas
Ir stos atsakyti.

BALLADINA

Yra kaltininku,

Prašokančių teisma, šventu, kaip altoriai,
Žmonėms peraukštųjų ...

KANCLERIS

Tie Dievo bausti bus.

Ponia gi turi čia išarti sprendimą,
Širdies pagimdyta.

BALLADINA

Ką įstatai sako?

KANCLERIS

Jei šlėkta ar riteris kokis karčiaisiais
Nuodais sumanytų slapčia nužudyti
Sau lygų ir jeigu jis tai padarytu,
Tai kardas jį baudžia. O jeigu valstietis
Nimuodytų žmogų ...

BALLADINA

Cit!..

KANCLERIS

Teisk, karaliene!

Lai tavo širdy ne tiek teisė vyrauja,
Kiek sąžinės balsas.

BALLADINA

Tat baikim! Sprendimas:

Mirtis tam žudikui.

KANCLERIS

Paskelbkit nuo slenkščio
Čia tartą sprendimą! Jei budelis bausmės
Įvykdyt nestengtu, palikim ją Dievui.

(Ieina Filonas su peiliu ir asotėliu aviečiu.)

Jis apsikaisęs gėlėmis.)

O tu kas?

FILONAS

Savęs aš šešėlis. O, kančios!

Jūs atmintį mano visai jau pražudėt,

Kankindamos širdį! Kaip gražios žibuoklės,
Bertrančomos riedančios upės krūtinėj,
Suranda sau džiaugsmo žydrųjų bangųžių
Lilniuojančiam šoky, taip lygiai ir ašai,
Bepalokamas skausmo, vien nemige, raudoj
Semiuosi paguodos.

KANCLERIS

Negalima teisių

Svarstyklėm jo beriamų žodžių pasverti.
Aiškiau mums kalbėki!

FILONAS

Štai miško aviečių

Asotis, štai peilis!.. Tos kruvinos uogos
Gulėjo po gálva merginos lavono,
O peilis — krūtinėj... Iš šito ašočio
Lai išplaukia naujas Eroto verkimas
Ir veda nuliūdusi mylima, tartum
Nuskaidrusią bangą, į mylimos grabą —
Ir aš jam pratarsiu: upeli klajūne,
Vai, dėkui tau, dėkui — aš čia su brangiaja
Rasiu ramumėlio ir tyliąją jūrą.
Atleisk, Apolone, o, saulėtas Dieve,
Kad ašarų liet atėjau aš pas žmones,
Kad liūdesį savo, kaip duona, įiems duodu.
Aš vykstu dainuoti pasauliui liūdnumo,
Aš čia atėjau, kaip Orfejus po žemėm,
Prašyti Plutoną gražinti man žmoną.
Klausykite — ji buvo žmona mano miela,
Žmona mano sielos... O šiandien jau kapas

Prarijo jos baltajai kūnai, peiliu tuo
Rausvaj nudažyta... Ant to va ašočio
Radau ją negyva, pavasario ryta
Peiliu nužudyta...

KANCLERIS

Jo raudančioj skundoj
Matyt žmogžudystė.

BALLADINA

Pasiūtusio skundos

Aš, kancleri, paisyt nenoriu.

KANCLERIS

Valdovė,

Juk teismas privalo iširt iki galo!
Net šums jis staugimo negali paniekint!
Tai tavo žmona, piemenėli, paliko
Šią žemę ir tu suradai jos lavoną?
Peiliu subadyta? Kada tai įvyko?

FILONAS

Jau triskart mėnulis ir žvaigždės balkšvavo
Šviesoj Apolno.

KANCLERIS

Tat mums pasakyki,

Ką tąja žudyne galėtum itarti?

FILONAS

Ak, Parkos! Ak, Parkos! Tai Parkos beširdės
Jos gyvasties siūlą auksinį nukirpo!..
O gal būt kuri nors žydrynės žvaigždėlė

Šviesos pavydėjo brangiosios veidely
Ir liepė jos džiaugsmo akim užsimerkti....

KANCLERIS

O kur suradai ją?

FILONAS

Liūdname miškely,
Graudingo žilvičio pavėsy ji amžiams
Užmigus miegojo.

KANCLERIS

Galų nematyti.

Valdove, nuteisk už akių kaltininką,
Kaip sąžinė liepia.

BALLADINA

O teisės ką sako?

KANCLERIS

Kas žudo, mirtis tam.

BALLADINA

Iš tų nužudytu
Naudos mes negausim nė mažo grūdelio.

KANCLERIS

Teisk sąžinei budinti.

BALLADINA

Ji turi numirti.

KANCLERIS

Jinai? — Tat manai — moteris tas žudikas?

BALLADINA

Manau, kas man reikia manyti....

KANCLERIS

Tuoj miestui
Paskelbti nuo slenkščio valdovės sprendimą!
Lai keršyja budelis arba Aukščiausias.
(*Trimituoja.*)

Dabar teįeina trečiasis skundikas!
(*Įeina akla našlė, Balladinos motina.*)
O tu kas?

NAŠLĖ

Našlė aš.

KANCLERIS

Ko nori?

NAŠLĖ

Apskusti

Vaikus... Aš girdėjau, kad mūsų valdovė
Graži, kaip dievaitė... Lai klauso ji skundos...
Turėjau dvi dukri... Ir vargšė našlė aš
Abi maitinau jas. Ak, kaip gi šioj žemėj
Ne syki reik klysti belaukiant paguodos!
Jaunesnė pabėgo iš močios pastogės...
Negeras ji vaikas!.. Antra gi... O, Dieve!..
Patį tu svarstyki... Antroji nuėjo
I guolį pas grovą... Lai tuoj aš numirštu,
Jeį jums čia meluoju!... Ją paėmė grovas.
Ak, mano valdove, lai saugo tau Dievas
Vainiką ant tavo galvos išmintingos!..

Nuteisk jas!.. Antrai, kaip agunos galvutei,
Protelio nestigo. Ja grovas be galo
Mylėjo, o aš ja, kaip motina, myliu...
Ir staiga jos rūmuos varguolė senutė
Tarnai ėmė niekint. Dantis aš sukandus
Kentėjau tą skausmą... Mirtis manęs laukė...
Ir vienąją naktį dukte paleistuvė
Balsu prie žmonių išsigynė motulės...
Ak, dukra, — sakau jai — vai, būk gailėstinga
Senajai motulei, belaukiančiai grabo!
Naktis viešpatavo — lietinga, griausminga...
Lietinga, griausminga!.. Glūdybė ir vėtra!..
Duktė gi įsakė išguiti iš kiemo
Pasenusią močią į audrą ir lietu,
Į tamsą, į dūkstančią vėtra!.. Be to dar —
Be maisto!.. Lai Dievas, pasaulio Kūrėjas,
Nepyksta!.. Išalkusią guiti iš kiemo
Į mišką!.. Ir vėjas man skudurus purtė!..
O žaibas išplikė akis man!.. O, mano
Karaliau, valdove!.. Prašau neatstumti!..

KANCLERIS

Valdove, tu tyli?.. Už šitokią darbą
Protingi įstatymai teisia be meilės!

BALLADINA

Bet juk ne mirtim gi?

KANCLERIS

Įstatymai liepia

Mirtim atmokėti vaikams nedėkingiems.
Lai mūsų įstatymų knygos pasako!

212

Skaityki toj knygoj ir sąžinėj savo!
O tujen, senoji, pratariki mums varda
Dukters negerosios — ir budelis tuoj ja
Nubaus tau, nors būtų žmona ji šviesiausiojo
Grovo valstybėj. Sakyki, kaip grovas,
Duktė kaip vadinas — ir teisių galybė
Jos širdį ir galvą pasieks net už mūrų.

NASLĖ

Mirtis mano dukrai? Sudiev tau, karaliau!
Lik sveika, valdove! Aš grįžtu į šilą.
Rasa ten maitinsiuos...
Neslėpti!

KANCLERIS

Įstatymai liepia

NASLĖ

Vai, ne, ne!

KANCLERIS

Kankinimo guolin

Ją veskit ir replėm jai sąnarius gnybkit!
Na, ką? Pasakysi?

NASLĖ

Ak, ne, ne!

KANCLERIS

Dar syki

Aš klausiu dukters nusidėjėlės vardo!

NASLĖ

Nė kiek nekalta ji.

213

KANCLERIS

Ei, replėсна senė!

NASLĒ (*verždamos iš sargy-*

bininku)

Ak, būk gailestinga! Neskriauski senosios!
Tu dukra galėtum man būti... Alk, Dieve!
Tu tyli? Tu tyli? Tai kažkokia šmėkla
Čia sėdi soste tam... Na, ką gi, gulsiu aš
Kančių geležysna numirti... Te Dievas
Danguj jums atleidžia...

KANCLERIS

Kančioj tu prabils!!

NASLĒ

Ak, pone! Šviesus mano pone! Ir tavo
Širdis geležinė...
(*Išėina su sargyba.*)

KANCLERIS

Aš teisių laikausi.

Lai didisai Dievas ar teisia, ar myli
Už šitokią darbą... Bet tu, karaliene,
Žinoki, kad širdį man išgastis, skausmas
Ir ašaros slėgia.

(*Girdėti vaikojimas.*)

Ak, kas ten?

KAREIVIS

Tai senės

Tos balsas.

214

KANCLERIS

Ir nieko aiškaus neapasakė?

KAREIVIS

A nieko.

KANCLERIS

Palauksim.

BALLADINA

Man budelis širdžiai

Padarė iš kūno kankynė — ir laužo...

Vandens man!...

(*Paduoda jai vandens.*)

KAREIVIS

Jau senė paleido iš replių.

BALLADINA

Ak, ką ji pasakė iš skausmo?

KAREIVIS

Ji mirė

BALLADINA

Tu ištarei: mirė?

KAREIVIS

Kai budelio rankos

Sugnybo ją replėm, čia pat ji ir mirė.

O žiūrint į senę, kas būtų nesakęs,

Kad buvo ji Kristus — išdžiuvęs, be dvasios.

Kiekvienas suvytęs ir sausas jos kaulas

Pro apvilktą odą žiūrėte žiūrėto,

Prašydamas meilės...

215

KANCLERIS

Netišdavė nieko?

KAREIVIS

Ji tyliai užmigo. O giltinės griaučiai
Jos véide išspaudė dvi duobi mažyti —
Ir jose nūn ašaros spindi.

BALLADINA

Nuo pačio

Net ryto teisiu aš. Nė vienas varguolis
Taip sunkiai per ištisą dieną nedirba.
Ak, ponai! Jau temsta.

KANCLERIS

Tai debesis juodas

Nulimo ant mūsų. Ramiai pasitark tu
Su sažine savo, ko verta dukté toj,
Kur tikrąją motiną varo i kapa?

BALLADINA

Jūs patys ją teiskit.

KANCLERIS

Lai tavo vaimikas

Suspindį teisingo sprendimo saulynu
Jos kaltė byloja, kad reikia liepsnoj ją
Paversti i pragaro juodąjį angli.
Nuteisk ją!

VISI!

Nuteisk ją!

216

KANCLERIS

Kaip Amžinas Dievas,

Ją reikia nuteisti!

VISI

Supiaustyt, kaip mėsa!

KANCLERIS

Teisk sažinės meile!

BALLADINA (*ilgai patylėjus*)

Mirtis jai už kalnę!

(*Krinta griaustinis — ir nutrenkia karaliene,*
— *Visi nustemba.*)

KANCLERIS

Karalius — valdovė perkūno nudėta!
Ne sostan, bet karstan varpais ją lydekim!

217

EPILOGAS

MINIA (*šaukia*)

Istorike Vavel! Darbų užrašėjau!

(*Vavelis išeina ir lenktasi visiems.*)

VAVELIS

Aš čia, gerbiamieji. Ten mano rašėjas
Tą įvykį ėmė žymėti i knygas.
Patrukdėt man dirbti.

MINIA

Kieno gi tu pusėj?

VAVELIS

Esu aš bešalis, vien pažymiu žygius.

MINIA

Tai kaip gi perkūno tu žygi išdėstei?
Paaiškink! Mes patys tą įvykį matėm.

VAVELIS

Juk, įvykio žaizda gerai išžiūrėjus,
Nuo grūdo lig saulės mes galim prieiti.
Kaip tikras Salamonas buvo valdovė,
Tat tauriai profinga ji būti turėjo.

MINIA

Ei, Vavel! Per greitai ir dosniai teisi tu!
Reikėjo tau sekti nuo pirmo paveikslėlo.

VAVELIS

Aš Popelio žygius tada rašinėjau.

MINIA

Kilmė karalienės?

VAVELIS

Iš amžių viršūnės
Bežiūrint — dukra ji senų Obostritu,
Kur mėsiška neigia. Nors vienas išminčius
Galvoja, kad ji giminė Amazonių,
Bet pats aš sakau jums, kad jis mums meluoja,
Ir savo įrodymais murdau jį balon.
Jį užmuštą plunksna grabe jūs išvysit.

MINIA

Kaip griausmą aptarsi?

VAVELIS

Aš šitaip galvoju,
Kad audrai nerimstant varpais reik siūbuoti,
Kad laurų šakelė geriau, nei vainikas:
Neį griausmas jon trenkia, nei galvai jis kenkia.

MINIA

Tikrai tu tikli tu?

VAVELIS

Jums kūrīnio šito

Lauruotas kūrējas patvirtinti gali,
Kad griaustinis nē karto nēra dar sutrenkēs
I lauru vainika.

MINIA

Tu gerinies, plike,
Karaliams ir dainiams... Šalin už kulisu!
G a l a s.



Klaidų atitaisymas.

67 pusl. 2 eil. iš viršaus:

išspausdinta:

Girdi tau!

turi būti:

Girdi tu!

188 pusl. po žodžiu „Jeina riteris“:

išspausdinta:

KOSTRINAS

Ak, šitaip! Sudiev, karalaite manoji!

RITERIS

Jau Kirko žmonės

Su triukšmu didžiainsiu sunkilo i kova!

turi būti atbulai: pirma Riteris kalba, o paskui
— Kostriinas.

192 pusl. 12 eil. iš apačios:

išspausdinta:

Aplinkui juk baimės gūžžios kupini mes,

turi būti:

Aplinkui, jog baimės gūžžios kupini mes,

220 pusl. 4 eil. iš viršaus:

išspausdinta:

Kad griaustinis nē karto nēra dar sutrenkēs

turi būti:

Kad griausmas nē karto nēra dar sutrenkēs.